

УДК 378(091)(477)''1950-1980''

**О. С. Ковпак**

### **ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА РОЗВИТКУ ЗАОЧНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 50-80-х рр. ХХ ст.**

На сучасному етапі реформування освіти, зумовленого глибокими змінами в соціально-економічному, політичному і суспільному житті України, виникає необхідність перегляду системи підготовки педагогічних кадрів. Питання ефективності й доступності навчання завжди було актуальним. Певним чином цю проблему вирішує наявність заочного навчання та його орієнтація на різні категорії студентів, у тому числі й на тих, хто працює. Заочна педагогічна освіта є важливою ланкою системи підготовки педагогічних кадрів та однією з основних складових системи безперервної освіти і виконує об'єктивні соціальні, економічні, професійні та культурні функції.

Такі критерії, як дефіцит часу й коштів, конкуренція й безробіття, орієнтація молоді на раннє включення в трудову діяльність, підвищують популярність заочної форми навчання. В умовах розвитку ринкової економіки у населення зростає потреба заочної форми навчання в силу його економічної ефективності й доступності для широких соціальних верств. Одночасно загострюється основне протиріччя – між затребуваністю заочної форми навчання й недостатністю досліджень у галузі його організації, відсутністю досконалої теоретично та експериментально обґрунтованої системи організаційно-педагогічних умов забезпечення й підвищення якості заочної педагогічної освіти.

Протягом свого існування підготовка фахівців без відриву від виробництва зазнавала постійних якісних і кількісних змін. Сучасний стан заочної педагогічної освіти є результатом її попереднього розвитку, тому накопичені знання потребують глибокої систематизації.

Для об'єктивної оцінки процесів, які відбуваються сьогодні в заочній педагогічній освіті в Україні, потрібно звернутися до її історії. О. Адаменко зазначала, що жодна наука не може розвиватися без аналізу свого минулого, без оцінки й систематичного перегляду накопиченої системи знань [1, с. 10]. Історико-педагогічний аналіз дасть змогу краще зрозуміти систему заочної педагогічної освіти в Україні та її роль для суспільства.

Як наукова проблема, заочна освіта в Україні та її розвиток знайшли своє відображення в роботах В. Горохова, Л. Коханової, І. Шамсутдінової. Історію вищої педагогічної освіти в Україні досліджували Л. Вовк, В. Майборода, Н. Дем'яненко, С. Сірополко, М. Ярмаченко. Особливості організації навчального процесу в умовах заочної форми навчання висвітлені в роботах М. Громкової, П. Лебедева, В. Овсяннікова, Г. Саєнко, В. Тихомирова та ін.

Як бачимо, історико-педагогічна наука містить значну кількість досліджень, у яких висвітлено розвиток заочної освіти в нашій країні, в той же час роботи історіографічного характеру, присвячені окресленій проблематиці, відсутні.

**Мета статті** – здійснити історіографічний аналіз та аналіз джерельної бази дослідження і з'ясувати ступінь досліджуваності проблеми розвитку заочної педагогічної освіти в Україні 50-80-ті рр. ХХ ст.

І. Кулик у своїй роботі «Педагогічна історіографія – новаційний напрямок історико-педагогічних досліджень» підкреслив, що не можна успішно рухатись уперед без критичного переосмислення вже напрацьованого історико-педагогічного досвіду, усвідомлення закономірностей розвитку історії педагогічної науки, визначення напрямів, тенденцій, традицій щодо вивчення конкретних педагогічних проблем [13, с. 169]. Тому, перш за все, треба звернутися до історіографії та джерельної бази визначеної проблематики. Н. Гупан зазначає: «... це перша й неодмінна умова проведення такого дослідження, перший показник його культури» [10, с. 202].

Зробивши загальний огляд науково-педагогічних праць з окресленої проблематики, ми дійшли висновку, що умовно історіографію розвитку заочної педагогічної освіти в Україні 50-80-х рр. ХХ ст. можна поділити на два періоди:

- перший період – 60-80-ті роки ХХ століття – історіографія радянської доби;
- другий – 1991-й рік – початок ХХІ століття – історіографія пострадянської доби – незалежної України.

**Перший період – 60-80-ті роки ХХ століття** – характеризується засиллям партійної тематики в науковій та науково-популярній літературі, у тому числі й педагогічній. У радянський період тема історії розвитку заочної педагогічної освіти розроблялася досить активно, але це відбувалося крізь призму партійної історіографії, внаслідок чого ряд важливих проблем розглядалися суб'єктивно й заангажовано.

У цей період більшість науково-педагогічних робіт присвячені розвитку заочної освіти СРСР, що є тогочасною історичною закономірністю. Н. Брехунець у своїй статті «Етапи формування історичних знань про функціонування вищої освіти в Україні в 50-80 рр. ХХ ст.» зазначає: «Особливість історіографії цього етапу й у тому, що багато праць, присвячених вищій школі України, виходило в Москві, тому принципові питання розвитку освіти в республіці оцінювали через «московські окуляри» [2, с. 395].

Післявоєнний період в історії розвитку радянської вищої школи можна прослідкувати в роботах І. Авілова, К. Галкіна, Ю. Салтанова, Є. Чуткерашвілі, Ю. Курносова, М. Круглянського, М. Грищенка. Але їх дослідження відображають лише загальні проблеми розвитку вищої школи.

Проблеми становлення та розвитку вищої заочної освіти частково розглядаються в роботі В. Горохова і Л. Коханової «Основи безперервної освіти в ССРСР» (1987) [9].

Науково-теоретичні й організаційно-методичні питання заочного навчання в СРСР знайшли своє відображення в роботах таких дослідників, як З. Абасов, Б. Грицюк, П. Горностаєв, Л. Давидова, Ю. Круглов, В. Овсянніков.

Загальна характеристика заочної форми навчання в межах аналізу розвитку вищої школи в СРСР розкривається в монографіях і навчальних посібниках з педагогіки вищої школи таких авторів, як Ф. Паначин, В. Єлютін, С. Зинов'єв.

Книга колективу авторів «Народна освіта в СРСР» під ред. М. Прокоф'єва (1985) [19] являє собою опис розвитку всіх ланок освіти, від дошкільного виховання до вищої освіти та педагогічної науки з 1917-го по 1967-й рік. Зміст книги має порівняльний характер і описує загальні аспекти розвитку народної освіти тодішніх союзних республік.

Автори монографії «Вища школа Української РСР за 50 років» під ред. Р. Ніконова, Ф. Боровського (1968) [6], зокрема в її другій частині, зосередили увагу на успіхах і труднощах відбудови мережі вузів, а також заходах щодо зміцнення матеріальної бази вищої школи, поліпшення складу її науково-педагогічних кадрів у період 1945-1967 рр.

Досить корисною для нашої роботи є праця української дослідниці Т. Кобзарєвої «Розвиток вищої заочної педагогічної освіти в Українській РСР (1928-1975 рр.)» (1977) [12], у якій розкрито особливості виникнення та розвитку вищої заочної педагогічної освіти в УРСР 1928-1975 рр. та окреслені загальні проблеми розвитку вищої школи в зазначений період.

Важливу частину історіографії цього періоду становлять наукові публікації із зазначеної тематики в періодичних виданнях УРСР та СРСР. Серед таких видань необхідно виокремити журнал «Вісник вищої школи» (видається з квітня 1940 р.) та газету «Радянська освіта» (виходить в УРСР з 1940 р.).

У цих періодичних виданнях наукову цінність із досліджуваної проблеми становлять статті таких учених, як О. Богомолів, В. Войков, О. Купцов, Б. Гершунський, Б. Варенцов, Л. Бесчетнова, М. Венедиктов, І. Самодурова, О. Снегов.

Зокрема, дослідники Б. Варенцов, Л. Бесчетнова у своїй публікації «Куратор у заочному вузі» (1985) [3] розглянули функції та особливості роботи куратора зі студентами-заочниками.

Група науковців М. Венедиктов, І. Самодурова, О. Снегов у роботі «Враховуючи специфіку заочного вузу» (1987) [5] звернули увагу на особливості студентів-заочників, а також ряд закономірностей заочного навчання.

Б. Гершунський у статті «Педагогічні аспекти безперервної освіти» (1987) [8] розглядає заочну освіту як одну із невід'ємних форм безперервної педагогічної освіти.

Важливими для нашого дослідження є, окрім наукових, науково-популярних статей та дисертацій, збірники документів у галузі освіти.

Наукову цінність становить «Вища школа. Збірник основних постанов, наказів та інструкцій» у 2 т. під редакцією Є. Войленко (1965) [7]. Збірник містить основні правила роботи підрозділів вищих навчальних закладів, матеріали з підвищення кваліфікації, матеріального забезпечення співробітників і студентів, порядок укомплектування та підготовки науково-педагогічних кадрів тощо, які діяли в СРСР.

Не можна залишити поза увагою збірники нормативних документів з питань освіти УРСР досліджуваного періоду, в яких зібрано накази та розпорядження в галузі освіти, у тому числі й заочної.

З огляду на проаналізовану нами вище історіографічну базу можна зробити висновок про важливість та наукову цінність досліджень з окресленої проблеми, які були проведені протягом 60-80-х рр. XX ст., але при їх вивченні необхідно брати до уваги історичну обумовленість наукових робіт та враховувати ідеологічну складову радянських часів.

**Другий період – 1991 рік – початок XXI століття.** Науково-педагогічні роботи вказаного періоду звільнилися від радянської ідеології, стали більш достовірними, бо автори могли вільно висловлювати свої думки, не побоюючись ідеологічної критики з боку держави і влади.

Період становлення та розвитку незалежної держави – це й період становлення національної освіти. В освітній галузі було проведено ряд реформ та нововведень, включаючи й заочну педагогічну. Тому педагоги-науковці активно зверталися до минулого й вивчали проблеми заочної педагогічної освіти, які не втратили своєї актуальності.

Великий внесок у розвиток національної педагогічної науки та освітньої парадигми мала фундаментальна праця В. Майбороди «Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.)» (1992) [16], у якій досліджуються проблеми оновлення й розвитку вищої педагогічної освіти України в 1917-1985 рр.

Стаття О. Мартіросян «Розвиток освіти дорослих в Україні від 1870 р. XIX ст. до 1958 р. XX ст. (етапи реформування та подальшого розвитку)» (2010) [17] дещо опосередковано торкається проблеми заочної освіти в 50-х рр. XX ст.

У статті Л. Михайленко «З історії методичної підготовки вчителя математики на заочному відділенні педагогічного ВНЗ» (2003) [18] зібрано, висвітлено й проаналізовано історію організації методичної підготовки вчителя математики на заочному відділенні педагогічного ВНЗ.

У науковій статті Н. Брехунець «Етапи формування історичних знань про функціонування вищої освіти в Україні 50-80-ті рр. XX ст.» (2012) [2] досліджено історію виникнення та розвитку наукових знань

про вищі навчальні заклади освіти, що функціонували в Україні у 1950-1980 рр. У роботі також показано залежність розвитку історіографії від суспільно-політичної ситуації у країні; узагальнено досягнення дослідників радянського та пострадянського періодів, а також представників української діаспори та правозахисників; зроблено досить глибокий історіографічний аналіз питань історичного розвитку вищої освіти України.

Ряд ґрунтовних праць, що стосуються питань заочної педагогічної освіти, належать перу української дослідниці В. Нестеренко. Її наукові роботи присвячені теоретичним і методологічним проблемам заочної підготовки фахівців дошкільної освіти. Слід зупинитися на публікації цього ж автора «Розвиток заочної форми навчання в системі вітчизняної вищої педагогічної освіти» (2011) [20], яка стосується безпосередньо проблеми нашого дослідження. У її статті наведено ретроспективний аналіз розвитку заочної форми навчання, висвітлена історія розвитку заочної форми навчання в системі вітчизняної вищої педагогічної освіти, охарактеризовані етапи становлення заочної форми навчання та організація підготовки кадрів у ній.

Суспільно-політичні, духовні, економічні та соціальні фактори, що вплинули на розвиток вищої освіти як певної суспільної інституції, важливої частини духовного життя народу, висвітлено в дисертації української дослідниці Т. Куцаєвої «Розвиток вищої освіти в УРСР (1965-1985 рр.)» (2007) [14]. У своїй роботі науковець проаналізувала стан та соціально-економічні й політичні умови функціонування вищої освіти в УРСР упродовж 1965-1985 рр., у тому числі й заочної педагогічної.

Важливе значення для історіографії цього періоду мають дисертації Л. Шинкаренка «Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (1946-2007 рр.)» (2010) [25] та Л. Сігаєвої «Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (друга половини ХХ – початок ХХІ ст.)» (2010) [24], у яких заочна освіта розглядалася як одна із важливих форм розвитку освіти дорослих.

Невід'ємною частиною історіографії зазначеного періоду є наукові роботи сучасних російських науковців, які досліджували особливості розвитку заочної педагогічної освіти СРСР у цілому. Наукову цінність для історіографії цього періоду становить дисертація російської дослідниці Є. Захарової «Історія розвитку навчально-методичного забезпечення вищої заочної педагогічної освіти в СРСР: 50-80-ті рр. ХХ ст.» (2003) [11], у якій здійснено комплексний аналіз системи навчально-методичного забезпечення студентів заочної форми навчання вищих педагогічних навчальних закладів СРСР в 50-80-х роках ХХ століття.

Дисертаційне дослідження В. Лазарева «Вища педагогічна освіта без відриву від основної діяльності: історія, сучасний стан, перспективи» (2004) [15] торкається проблеми історичних тенденцій формування й розвитку заочної освіти.

С. Путеева у своїй науковій роботі «Формування професійної готовності студентів заочної форми навчання до педагогічної діяльності (на прикладі факультету фізичної культури)» (2006) [23] висвітлила теоретичне й практико-методичне обґрунтування засобів продуктивного формування професійної готовності студентів-заочників до педагогічної діяльності на прикладі факультету фізичної культури».

В. Шлик у дисертації «Організаційно-дидактичні основи безвідривної підготовки кадрів у системі педагогічної освіти» (2000) [26] частково аналізує деякі тенденції й закономірності становлення та розвитку педагогічної освіти без відриву від виробництва.

Узагальнюючи дані окресленого нами другого періоду про наукові доробки, які розкривають різні аспекти розвитку заочної освіти в 50-80-ті рр. ХХ ст., можна сказати, що педагогічна наука цього часу дещо поповнилася дослідженнями визначеної проблеми, які набули більшої достовірності та об'єктивності.

Важливою складовою історико-педагогічного дослідження є формування джерельної бази та її репрезентативність. Л. Ваховський зазначає: «... перед кожним дослідником, який вивчає історію розвитку освіти і педагогічної думки, стоїть надзвичайно складне і відповідальне завдання – сформувати сукупність історико-педагогічних джерел, яка б у кількісному і якісному відношенні була достатньою для конкретних історичних узагальнень, оцінок та інтерпретації» [4, с. 264].

У складі джерельної бази нашого дослідження можна виділити чотири групи джерел:

1) Архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (фонд № 166 Міністерства освіти і науки) та Центрального державного архіву громадських об'єднань України (фонд № 1 Центрального комітету Комуністичної партії України).

2) Матеріали офіційного характеру, видані урядом СРСР та УРСР у галузі освіти, в тому числі й заочної педагогічної (постанови, накази, розпорядження, положення та інші нормативні документи).

3) Публікації в періодичних виданнях 50-80-х рр. ХХ ст., які висвітлювали організацію та особливості тогочасної заочної педагогічної освіти.

4) Навчально-методична література для студентів-заочників, навчальні програми й плани, які регламентували організацію та зміст заочної педагогічної освіти в 50-80-х рр. ХХ ст.

Хотілося б зупинитися на деяких джерелах детальніше. Серед першоджерел важливе значення має постанова від 29 серпня 1938 року № 951 «Про вище заочне навчання» [21], яка діяла до 1978 року й була спрямована на покращення заочного навчання. У постанові аналізується недоліки в організації заочної освіти, які існували на той час, визначені керівні та контролюючі органи вищої заочної освіти, форми вищих заочних навчальних закладів, а також спеціальності, за якими можна отримати вищу заочну підготовку, зокрема в педагогічних та

учительських інститутах. Документ підтверджує важливість підготовки спеціалістів без відриву від виробництва для держави.

Не можна залишити поза увагою Постанову ЦК КПРС і РМ СРСР від 13 березня 1987 року № 325 «Про заходи з корінного покращення якості підготовки й використання спеціалістів з вищою освітою в народному господарстві» [22], в якій зокрема йдеться про необхідність покращення змісту та якості заочної освіти й умов для її отримання.

Слід підкреслити, що джерельна база представлена достатньою кількістю джерел для вивчення розвитку заочної педагогічної освіти в зазначений період і має важливе значення для об'єктивного бачення проблематики нашого дослідження.

Таким чином, проаналізувавши історіографічну та джерельну базу, можна зробити загальний висновок про відсутність комплексного та системного дослідження розвитку вищої заочної педагогічної освіти в Україні в 50-80-ті рр. ХХ ст. В історико-педагогічній літературі наявне лише фрагментарне висвітлення окремих аспектів цього явища, розрізнених як у науково-теоретичному, так і в хронологічному плані. У той же час вони є достатньою базою для проведення цілісного педагогічного дослідження.

Проведена робота не претендує на повне висвітлення досліджуваної проблеми. Потребують подальшого вивчення такі питання, як аналіз соціально-історичних передумов розвитку освіти, тенденцій та особливостей розвитку змісту, форм і методів заочної педагогічної освіти в Україні в 50-80-ті рр. ХХ ст.

### **Список використаної літератури**

- 1. Адаменко О. В.** Методологія формування джерельної бази історико-педагогічного дослідження / О. В. Адаменко // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2013. – С. 10 – 14.
- 2. Брехунець Н. С.** Етапи формування історичних знань про функціонування вищої освіти в Україні в 50-80 рр. ХХ ст. / Н. С. Брехунець // Зб. наук. ст. – 2012. – Вип. № 2. – С. 395 – 402.
- 3. Варенцов Б. А.** Куратор в заочном вузе / Б. А. Варенцов, Л. В. Бессчетнова // Вестник высшей школы. – 1985. – № 3. – С. 22 – 23.
- 4. Ваховський Л. Ц.** Репрезентативність джерельної бази історико-педагогічного дослідження / Л. Ц. Ваховський // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2015. – С. 264 – 271.
- 5. Венедиктов М. Д.** Учитывая специфику заочного вуза / М. Д. Венедиктов, И. Д. Самодурова, А. Д. Снегов // Вестник высшей школы. – 1987. – № 9. – С. 47 – 49.
- 6. Высшая школа Украинской ССР за 50 лет: В двух частях (1917-1967 гг.). Ч. 2. (1945-1967) (на украинском языке) /** Під ред. Р. С. Ніконова, Ф. Я. Боровського. – К. : Вид. Київського університету, 1968. – 539 с.
- 7. Высшая школа.** Сборник основных постановлений, приказов и инструкций. – Ч. 2 / Под ред. Е. И. Войленко. – М. : Высш. шк., 1965. – 355 с.
- 8. Гершунский Б.С.** Педагогические аспекты

непрерывного образования / Б. С. Гершунский // Вестник высшей школы. – 1987. – № 8. – С. 22 – 29. **9. Горохов В. А.** Основы непрерывного образования в СССР / В. А. Горохов, Л. А. Коханова. – М. : Высшая школа, 1987. – 356 с. **10. Гупан Н. М.** Українська історіографія історії педагогіки / Н. М. Гупан. – К. : АПН, 2002. – 232 с. **11. Захарова Е. Б.** История развития учебно-методического обеспечения высшего заочного педагогического образования в СССР: 50-80 гг. XX в. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Евгения Борисовна Захарова. – М., 2003. – 227 с. **12. Кобзарева Т. И.** Развитие высшего заочного педагогического образования в Украинской ССР (1928-1975 гг.) : автореф. на соиск. учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – теория и история педагогики / Татьяна Ивановна Кобзарева. – К., 1977. – 26 с. **13. Кулик І. О.** Педагогічна історіографія – новаційний напрямок історико-педагогічних досліджень / І. О. Кулик // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка : Педагогічні науки. – Чернігів, 2010. – С. 169 – 171. **14. Куцаєва Т. О.** Розвиток вищої освіти в УРСР (1965-1985 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 07.00.01 – історія України / Тамара Олександрівна Куцаєва. – К., 2007. – 22 с. **15. Лазарев В. Н.** Высшее педагогическое образование без отрыва от основной деятельности: история, современное состояние : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Владимир Николаевич Лазарев. – М., 2004. – 365 с. **16. Майборода В. К.** Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.) / В. К. Майборода ; за ред. В. І. Лугового. – К. : Либідь, 1992. – 195 с. **17. Мартіросян О. І.** Розвиток освіти дорослих в Україні від 1870 р. XIX ст. до 1958 р. XX ст. (етапи реформування та подальшого розвитку) / О. І. Мартіросян // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 1 – С. 44 – 48. **18. Михайленко Л. Ф.** З історії методичної підготовки вчителя математики на заочному відділенні педагогічного ВНЗ / Л. Ф. Михайленко // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – Житомир, 2003. – Вип. 13. – С. 201 – 204. **19. Народное образование в СССР** / под. ред. М. А. Прокофьева. – М. : Педагогика, 1985 – 73 с. **20. Нестеренко В. В.** Розвиток заочної форми навчання в системі вітчизняної вищої педагогічної освіти / В. В. Нестеренко // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер. Педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 12 – 18. **21. Постановление СНК СССР от 29 августа 1938 г. N 951 «О высшем заочном обучении».** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?base=ESU&frame=1&n=32839&req=doc> **22. Постановление ЦК КПСС и СМ СССР от 13 марта 1987 г. N 325 «О мерах по коренному улучшению качества подготовки и использования специалистов с высшим образованием в народном хозяйстве».** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.school.edu.ru/laws.asp?cat\\_ob\\_no=5955&ob\\_no=5015&oll.ob\\_no](http://www.school.edu.ru/laws.asp?cat_ob_no=5955&ob_no=5015&oll.ob_no)



\_to= **23. Путеева С. В.** Формирование профессиональной готовности студентов заочной формы обучения к педагогической деятельности (на примере факультета физической культуры) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Светлана Владимировна Путеева. – Ставрополь, 2006. – 282 с. **24. Сіґасєва Л. Є.** Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (друга половини ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Лариса Євгеніївна Сіґасєва. – К., 2010 – 40 с. **25. Шинкаренко Л. І.** Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (1946-2007 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Лілія Іванівна Шинкаренко. – К., 2010. – 20 с. **26. Шлык В. В.** Организационно-дидактические основы безотрывной подготовки кадров в системе педагогического образования : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика / Владимир Владимирович Шлык. – Брянск, 2000. – 424 с.

**Ковпак О. С. Історіографія та джерельна база розвитку заочної педагогічної освіти в Україні 50-80-х рр. ХХ ст.**

У статті висвітлено результати дослідження історіографічної та джерельної бази з проблеми розвитку заочної педагогічної освіти в Україні 50-80-х рр. ХХ ст. Підкреслено необхідність систематизації накопичених знань з історії заочної педагогічної освіти. Здійснено аналітичний огляд історико-педагогічних досліджень з окресленої проблематики. Автором запропоновано розподіл історіографії на два періоди: 1-й період – 60-80-ті рр. ХХ ст. – історіографія радянської доби; 2-й період – 1991-й р. – початок ХХІ ст. – історіографія пострадянської доби. З'ясовано, що в історико-педагогічній літературі наявне фрагментарне висвітлення окремих аспектів розвитку заочної педагогічної освіти в досліджуваній період, але в той же час вони є достатньою базою для проведення подальшого педагогічного дослідження. Визначено основні групи джерел, які є необхідними для цілісного бачення розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в зазначений темою роботи період.

*Ключові слова:* джерельна база, заочна педагогічна освіта, історіографія.

**Ковпак Е. С. Историография и источниковая база развития заочного педагогического образования в Украине 50-80-х гг. ХХ в.**

В статье освещены результаты исследования историографической и источниковой базы по проблеме развития заочного педагогического образования в Украине 50-80-х гг. ХХ в. Подчеркнуто необходимость систематизации знаний по истории заочного педагогического образования. Выполнен аналитический обзор историко-педагогических исследований по обозначенной проблематике. Автором предложено разделение историографии на два периода: 1-й – 60-80-е гг. ХХ в. – историография

советского периода; 2-й – 1991-й г. – начало XXI в. – историография постсоветского времени. Выяснено, что в историко-педагогической литературе существует фрагментарное освещение отдельных аспектов развития заочного педагогического образования в исследуемый период, но в то же время они являются достаточной базой для проведения дальнейшего педагогического исследования. Определены основные группы источников, необходимых для целостного видения развития заочного педагогического образования в Украине в определенный темой период.

*Ключевые слова:* источниковая база, заочное педагогическое образование, историография.

**Kovpak O. Historiography and source base of the distance pedagogical education development in Ukraine in 50-80-s XX century**

This article deals with the results of historiographical and sources base researching about the problem of the distance pedagogical education development in Ukraine in 50-80-s XX century. Necessity of knowledge systematization of distance pedagogical education history is emphasized.

Analytical overview of the historico-pedagogical studies according to the theme is made. The author suggested to divide the historiography into two periods. They are: the first – 60-80-s XX century – historiography of soviet period; the second – 1991 – the beginning of the XXI century – historiography of postsoviet period.

It is became known that there is fragmentary studying of the different aspects of the development of the distance pedagogical education in Ukraine at the studied period in historico-pedagogical literature, but at the same time they are good base for further studying and researching.

The main groups of sources, which are necessary for holistic overview of the development of the distance pedagogical education in Ukraine at the particular period.

*Key words:* source base, the distance pedagogical education, historiography.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 364.142:374.1

**А. О. Попова**

**ЗАРОДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ  
В МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ США**

Соціальна робота з дітьми в місцевих громадах має свою генезу в становленні системи соціальної роботи в Сполучених Штатах Америки.